

dr hab. Beata Kosowska-Gąstoł, prof. UJ

Kraków, 26 lipca 2021 r.

Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Krzysztofa Matuszka
pt. „Działalność opozycyjna Klubu Poselskiego Kukiz’15 w VIII kadencji Sejmu RP”
napisanej pod kierunkiem dr hab. Magdaleny Mikołajczyk, prof. UP**

1. Wybór tematu oraz oryginalność problematyki badawczej

Dysertacja została poświęcona działalności opozycyjnej jednego z klubów poselskich (frakcji) funkcjonujących w VIII kadencji Sejmu RP – Kukiz’15. Wybór problematyki badawczej należy ocenić jednoznacznie pozytywnie, tematyka funkcjonowania opozycji – pomimo podejmowanych w tym zakresie badań – ciągle jeszcze pozostawia szerokie pole do analiz. Autor przygotowując rozprawę na temat opozycyjnej działalności klubu Kukiz’15 w latach 2015-2019 przyczynił się do zmniejszenia luki badawczej w tym zakresie. Jednocześnie wpisał się w tradycję badań nad opozycją prowadzonych na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie m. in. przez pana prof. Krzysztofa Łabędzia oraz panią prof. Magdaleny Mikołajczyk.

Pewne wątpliwości może budzić fakt, że rozprawę poświęcono dość wąskiemu zagadnieniu, jakim jest analiza jednej frakcji w jednej kadencji parlamentu. Rozwiewa je jednak uważna lektura pracy, która pozwala zauważyć, że: po pierwsze, wąskie zarysowanie tematu umożliwiło przeprowadzenie szczegółowych analiz (*in-depth analyses*), których wyniki mogą być wykorzystywane do dalszych badań. Na pochwałę zasługuje zwłaszcza fakt, że Autor opracował własne modele analizy, które mogą być stosowane przez innych do prowadzenia podobnych badań. Po drugie, analiza działalności frakcji Kukiz’15 została umieszczona w szerokim kontekście teoretycznym oraz rozpatrywana na tle innych frakcji opozycyjnych funkcjonujących w Sejmie VIII kadencji, przez co praca niewątpliwie zyskała. Po trzecie szczegółowe analizy doprowadziły Autora do ciekawych wniosków, a zwłaszcza do trafnego uchwycenia charakteru opozycji, jaką stanowił klub parlamentarny Kukiz’15 w kadencji 2015-2019. Pośrednio powala nam to również

lepiej zrozumieć porozumienie zawarte w 2021 roku pomiędzy partią Kukiz'15 oraz ugrupowaniem rządzącym.

Na pochwałę zasługuje również wybór konkretnej frakcji, której Doktorant poświęcił swoją rozprawę. Decydując się na badanie utworzonego w 2015 roku, dość eklektycznego klubu poselskiego Kukiz'15, za którym wówczas nie stała żadna partia polityczna, a jedynie komitet wyborczy oraz stowarzyszenie, Autor zdecydował się na temat dotąd nieopracowany, dlatego podjęcie go wymagało od niego dużej samodzielności oraz inwencji, którą niewątpliwie się wykazał. Nie brak wprawdzie na polskim rynku wydawniczym opracowań poświęconych różnym aspektom działalności politycznej Pawła Kukiza i tworzonej przez niego formacji, niemniej jednak nie podjęto jak dotąd kompleksowej analizy działalności frakcji tworzonej przez posłów wybranych z list komitetu wyborczego Kukiz'15.

Warto również zwrócić uwagę, że w czasie prowadzonych analiz formacja Kukiz'15 nie była zarejestrowana jako partia polityczna, niemniej jednak spełniała wymogi definicyjne formułowane przez definicje funkcjonalne, tym samym można uznać ją za partię i stosować do jej analizy koncepcje znane z teorii partii. Pan mgr Matuszek doskonale sobie z tym poradził. Po zmianie statusu formacji i wpisaniu jej do ewidencji jako partii politycznej w 2020 roku nie próbował zmieniać pracy, a dopisał swego rodzaju posłowie, w którym podał taką informację, co również uważam za bardzo dobre rozwiązanie, wszak w analizowanym okresie 2015-2019 ugrupowanie formalnie nie posiadało statusu partii.

2. Cele, hipotezy oraz metody badawcze

Kwestie metodologiczne zostały przedstawione we wstępie rozprawy. Zagadnieniom teoretycznym poświęcono również dwa z pięciu rozdziałów dokonując przeglądu podstawowych pojęć i koncepcji związanych z opozycją polityczną (rozd. I) oraz przeglądu form organizowania się i funkcji realizowanych przez kluby polityczne w Sejmie RP (rozd. II), o czym będzie jeszcze mowa. Autor wykazał się przy tym dobrą znajomością odnośnej literatury politologicznej i prawniczej.

Głównym celem pracy uczyniono określenie stosunku klubu poselskiego Kukiz'15 do rządu tworzonego przez Prawo i Sprawiedliwość w VIII kadencji Sejmu (2015-2019), a w szczególności odpowiedź na pytanie czy działania klubu mieszczą się w modelu opozycji konfrontacyjnej czy należy je ulokować raczej w modelu koncyliacyjnym. Realizacji tego celu

miały służyć szczegółowe analizy ilościowe i jakościowe poświęcone udziałowi klubu Kukiz'15 w realizacji trzech głównych funkcji parlamentu: ustawodawczej, kontrolnej i kreacyjnej. Dokonując ich pan mgr Krzysztof Matuszek szukał odpowiedzi na pytania badawcze oscylujące wokół tego czy partia rządząca mogła liczyć na wsparcie ze strony klubu Kukiz'15, a jeśli tak, to w jakim stopniu i w których obszarach oraz czy różniła się w tym zakresie od innych ugrupowań opozycyjnych. Doktorant zwrócił także uwagę na amorficzny (niepartyjny) charakter formacji oraz jej eklektyzm ideowo-programowy, co skłoniło go do postawienia pytań o spójność klubu podczas głosowań oraz przyczyny opuszczenia frakcji przez część posłów.

W pracy postawiono główną hipotezę badawczą, zgodnie z którą klub poselski Kukiz'15 wykazywał względnie duży stopień koncyliacji w stosunku do partii rządzącej, w czym w istotny sposób wyróżniał się spośród pozostałych ugrupowań opozycyjnych. Postanowiono zweryfikować również hipotezę jakoby kooperacyjny stosunek w połączeniu z eklektyzmem klubu doprowadził do jego dekompozycji. Szczegółowe analizy ilościowe i jakościowe tylko częściowo potwierdziły główną hipotezę. Autor wykazał bowiem, że w kluczowych głosowaniach (do których zaliczono: głosowania w sprawie powołania gabinetu, związane z votum zaufania i votum nieufności, nad ustawami budżetowymi czy absolutorium dla rząd) klub Kukiz'15 – podobnie jak inne frakcje opozycyjne – wykazywał konfrontacyjny stosunek wobec rządu. Z drugiej jednak strony analizy pokazały, że w klubie Kukiz'15 posłowie częściej niż w przypadku parlamentarzystów innych klubów skłonni byli do zachowań świadczących o koncyliacyjności (niższym stopniu opozycyjności). W sferze ustawodawczej klub tylko w 14,41 % głosował odmiennie od partii rządzącej, również częściej od innych frakcji przyjmował strategię tzw. „miękkiej opozycji” polegające na wstrzymywaniu się od głosowania lub wystąpieniu rozbieżności wewnątrzfrakcyjnych. Elementy strategii koncyliacyjnej były widoczne także w realizacji funkcji kontrolnej i kreacyjnej. Tak więc hipoteza została częściowo potwierdzona. Autor dzięki prowadzonym analizom jakościowym zwrócił uwagę, że w sferze ustawodawczej klub popierał głównie projekty zawierające rozwiązania bliskie postulatom programowym stowarzyszenia Kukiz'15. Badania nie potwierdziły hipotezy jakoby działania koncyliacyjne doprowadziły do dekompozycji klubu Kukiz'15. Elementy strategii koncyliacyjnej wobec rządu obecne były bowiem nie tylko w zachowaniach posłów, którzy opuścili klub, ale także tych, którzy pozostali w nim do końca kadencji. Z drugiej strony, ci, którzy zdecydowali się na opuszczenie klubu nie zawsze wiązali to z chęcią poparcia partii rządzącej (np. posłowie tworzący koło Konfederacji).

Doktorant przyczyn dekompozycji klubu skłonny jest raczej upatrywać w różnicach dzielących członków klubu zarówno w zakresie ideowo-programowym jak również strategii w zakresie prowadzonej polityki i dalszego rozwoju formacji.

Badania pana mgr Matuszka mieszczą się w ramach podejścia behawioralno-instytucjonalnego, które zostało właściwie dobrane i poprawnie zastosowane. Analizy wymagały wykorzystania zróżnicowanych metod badawczych, z czym Autor rozprawy bardzo dobrze sobie poradził. Bazując na danych zastanych (głównie aktach prawnych, sprawozdaniach stenograficznych z posiedzeń Sejmu, danych dotyczących głosowań parlamentarnych oraz sondażach CBOS) przeprowadził dogłębne analizy ilościowe i jakościowe z elementami analizy zawartości treści. Zestawieniu cech klubu poselskiego Kukiz'15 z innymi frakcjami opozycyjnymi dobrze posłużyła metoda porównawcza, która pozwoliła na wykazanie wyjątkowości klubu Kukiz'15 w analizowanym zakresie („miękką opozycja”). Metodologiczna warstwa pracy świadczy niewątpliwie o właściwym przygotowaniu Autora do prowadzenia badań naukowych. Przyjęte metody dobrze korespondują z określonym w pracy celem, umożliwiają odpowiedź na pytania badawcze oraz przetestowanie hipotez. Niemniej jednak praca mogłaby zyskać na atrakcyjności, gdyby Doktorant pokusił się o przeprowadzenie wywiadów z parlamentarzystami klubu Kukiz'15 lub choćby dokonał analizy prowadzonego przez nich dyskursu medialnego. Pozwoliłoby to w większym stopniu poznać przyczyny określonych zachowań parlamentarnych, co niewątpliwie jest interesujące z politologicznego punktu widzenia i wzbogaciłoby charakterystykę działalności opozycyjnej klubu.

3. Struktura i zawartość merytoryczna rozprawy

Praca składa się z pięciu rozdziałów, które zostały poprawnie wyodrębnione i logicznie ze sobą powiązane. Została także zaopatrzona we wstęp, zakończenie, bibliografię oraz spis tabel i wykaz skrótów. Jak już wspomniano, pierwsze dwa rozdziały mają charakter konceptualny, zawarte w nich rozważania teoretyczne stanowią bardzo dobre wprowadzenie do prowadzonych badań, których wyniki przedstawiono w dalszej części pracy.

Rozdział pierwszy w całości poświęcono opozycji politycznej. Dokonano w nim przeglądu definicji opozycji politycznej i parlamentarnej oraz przedstawiono wybrane typologie opozycji. Szczególnie dużo miejsca poświęcono podziałowi ze względu na kryterium relacji między większością rządową a opozycją, na bazie którego wyróżniono opozycję konfrontacyjną

i koncyliacyjną. Wybór ten jest w pełni uzasadniony zważywszy główną hipotezę pracy. Autor zwraca również uwagę na nowe zjawiska jak funkcjonowanie opozycji w wielopoziomowych systemach politycznych, co może prowadzić do skomplikowanych sytuacji, w których partia na jednym poziomie rządzi samodzielnie lub w koalicji, a na drugim stanowi opozycję wobec partii rządzącej. Podejmowanie tego typu wątków świadczy o bardzo dobrej znajomości przez Doktoranta trendów zachodzących we współczesnych systemach politycznych. Interesujące są również rozważania dotyczące podziału na opozycję prosystemową oraz antysystemową w szerszym i węższym zakresie. Pewne wątpliwości budzi natomiast fragment poświęcony funkcjom opozycji, Autor utożsamia je bowiem z funkcjami partii. Nawet jeśli wśród podmiotów tworzących opozycję polityczną dominującą rolę odgrywają partie polityczne, to ich działań nie można sprowadzać do funkcjonowania w charakterze opcji rządzącej lub opozycyjnej. Partie podejmują bowiem cały szereg aktywności, które nie odnoszą się do ich działalności opozycyjnej jak chociażby rekrutacja czy socjalizacja członków. Z drugiej strony opozycja parlamentarna może być również tworzona przez podmioty nie posiadające cech partii, na przykład związki zawodowe, co w przeszłości dotyczyło polskiego Sejmu.

Drugi rozdział również ma charakter wprowadzający, przedstawiono w nim funkcjonowanie opozycji parlamentarnej w Sejmie RP. Autor w oparciu o obowiązujące akty prawne dokonał rekonstrukcji form organizowania się deputowanych w Sejmie oraz udziału klubów opozycyjnych w organach i funkcjonowaniu niższej izby polskiego parlamentu. Dużo miejsca poświęcił udziałowi opozycji w realizacji funkcji ustawodawczej, kontrolnej oraz kreacyjnej. Wykazał się przy tym bardzo dobrą znajomością polskiego systemu politycznego oraz polskiego prawa konstytucyjnego.

Rozdziały od trzeciego do piątego zostały w całości poświęcone klubowi parlamentarnemu Kukiz'15. Trzeci stanowi ogólną charakterystykę klubu, przedstawiono w nim m. in. genezę formacji oraz jej funkcjonowanie i udział w organach Sejmu VIII kadencji. Doktorant niezwykle wnikliwie przeanalizował kolejne odejścia posłów z klubu i tworzenie przez nich kół parlamentarnych, a następnie przechodzenie najczęściej do klubu Prawa i Sprawiedliwości lub funkcjonowanie w grupie deputowanych niezrzeszonych. W rozdziale tym dokonano również szczegółowej analizy założeń ideowo-programowych ruchu Kukiz'15 oraz jego charakterystyki w odniesieniu do znanych z literatury modeli partii. To ostatnie zagadnienie należy moim zdaniem do najciekawszych fragmentów pracy. Autor, dokonując przeglądu wybranych modeli partii,

analizuje cechy formacji Kukiz'15 rozważając, któremu modelowi są one najbliższe. Nie ulega przy tym obiegu opinii jakoby Kukiz'15 był partią antysystemową czy *one-issue party*, dowodząc, że należy ją raczej uznać za partię protestu, która nawet jeśli bezpośrednio po utworzeniu komitetu wyborczego (propagującego jednomandatowe okręgi wyborcze) była ugrupowaniem jednej kwestii, to po przyjęciu w 2015 roku programu pt. „Strategia zmiany” znacznie rozbudowała swoją ofertę ideowo-programową. Szkoda, że Autor nie pokusił się w tym rozdziale o analizę przywództwa we frakcji oraz przedstawienie jej relacji z pozaparlamentarnym stowarzyszeniem pod taką samą nazwą, co przyczyniłoby się do wzbogacenia pracy.

Rozdziały czwarty i piąty dotyczą *stricte* działalności opozycyjnej klubu Kukiz'15 i zostały oparte na podobnej strukturze, w obu przeanalizowano działania klubu podejmowane w ramach funkcji ustawodawczej, kontrolnej oraz kreacyjnej parlamentu, przy czym w rozdziale czwartym dokonano analizy ilościowej, podczas gdy w piątym skupiono się na analizie jakościowej. Przeprowadzone badania wiązały się niewątpliwie z dużym nakładem pracy ze strony Doktoranta i dobrze służyły przetestowaniu głównej hipotezy pracy.

Ilościowe badanie opozycyjnej działalności klubu Kukiz'15 w zakresie funkcji ustawodawczej polegało przede wszystkim na analizie zachowań jego posłów podczas głosowań nad przyjęciem projektu w całości, przy czym badano tylko te projekty, w przypadku których ścieżka legislacyjna zakończyła się uchwaleniem. Aby scharakteryzować zachowania opozycyjne w sposób ilościowy określono, ile razy członkowie klubu głosowali „przeciw” przyjęciu ustawy, ile razy wstrzymali się od głosu, ile razy wykazali rozbieżnościami wewnątrzfrakcyjnymi oraz w ilu głosowaniach odnotowano ich absencję, co również uznano za zachowanie opozycyjne. Z kolei ilościowe badania opozycyjnych zachowań w zakresie realizacji funkcji kontrolnej przeprowadzono w oparciu o analizę głosowań w sprawie votum zaufania, votum nieufności, absolutorium z wykonania budżetu, a także złożonych interpelacji, zapytań oraz pytań w sprawach bieżących. Udział w realizacji funkcji kreacyjnej analizowano na podstawie głosowań, które zakończyły się pozytywnie, a więc dokonaniem obsady określonych stanowisk. Wszystkie analizy ilościowe zawarte w rozdziale czwartym należy ocenić jednoznacznie pozytywnie, na pochwałę zasługuje również umieszczenie w tym rozdziale tabel, które stanowią dobrą ilustrację omawianych zagadnień, a jednocześnie ułatwiają ich zrozumienie. Szkoda, że Autor nie uwzględnił w tym rozdziale działań opozycyjnych przedstawicieli Kukiz'15 w komisjach sejmowych. Dane na temat członkostwa posłów tej frakcji w komisjach znalazły się wprawdzie

w rozdziale trzecim, gdzie omawiano udział posłów w organach Sejmu, niemniej jednak może warto byłoby dokonać również analizy pracy posłów w komisjach.

W rozdziale piątym przeprowadzono jakościową analizę działalności opozycyjnej klubu Kukiz'15 rozpatrując ją również w kontekście trzech podstawowych funkcji Sejmu. Umożliwiła ona nie tyle odpowiedź na pytanie jak często analizowany klub podejmował działalność opozycyjną wobec rządu w ramach poszczególnych funkcji parlamentarnych, ale przede jakich obszarów ona dotyczyła oraz w jakich obszarach skłonny był popierać rząd. Z uwagi na dużą liczbę głosowań analizę przeprowadzono na wybranych przykładach, zarówno ich wybór jak i uzasadnienie przedstawione na s. 204 należy uznać za przekonujące. Za bardzo dobry uważam pomysł wyodrębnienia czterech możliwych rodzajów zachowań (modeli) w trakcie realizacji funkcji ustawodawczej, a następnie zastosowanie ich do analizy. Dzięki tym modelom przedstawiono dyskusje zakończone głosowaniami, w których posłowie frakcji Kukiz'15 zachowywali się: zbieżnie z innymi klubami opozycyjnymi wspierając przy tym partię rządzącą; zbieżnie z innymi klubami, ale przeciwko partii rządzącej; jako jedyny z klubów wspierali partię rządzącą; jako jedyny klub głosowali przeciwko partii rządzącej. Przyjęte modele idealnie porządkują prowadzone rozważania, poza nimi analizie poddano także głosowania, w których posłowie klubu Kukiz'15 wstrzymali się od głosu lub wykazali rozbieżnością wewnątrzfrakcyjną. Analizę funkcji kontrolnej ograniczono do kwestii związanych z zachowaniem posłów podczas rozważania votum zaufania i votum nieufności dla rządu i poszczególnych członków rady ministrów oraz absolutorium z wykonania budżetu. Również tutaj poszczególne przypadki pogrupowano w cztery wzorce (modele) zachowań: stanowisko ściśle konfrontacyjne wobec partii rządzącej; stanowisko koncyliacyjne; wstrzymanie się od głosu oraz rozbieżność wewnątrzfrakcyjną, dzięki czemu odpowiednio uporządkowano prowadzone rozważania. Szkoda, że Autor nie podjął w tym punkcie analizy jakościowej interpelacji i zapytań poselskich zgłaszanych przez klub Kukiz'15, a także ich działalności w komisjach. Analiza udziału w realizacji funkcji kreacyjnej została przeprowadzona według tego samego schematu, co udział w realizacji funkcji ustawodawczej. Rozważania w tym zakresie są bardzo szczegółowe i nie przedstawiają żadnych braków.

Zarówno strukturę jak i zawartość merytoryczną pracy należy uznać za poprawne. Praca zyskałaby, gdyby rozważania prowadzone w poszczególnych punktach kończono krótkimi podsumowaniami.

4. Strona formalna rozprawy oraz dobór bazy źródłowej

Oceniana dysertacja została napisana bardzo dobrym językiem oraz poddana starannej ostatecznej edycji tekstu, zasługuje w tym zakresie na wysoką ocenę. Przy jej pisaniu Autor wykorzystał odnośne akty prawne, sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu, komunikaty z badań CBOS, a także monografie i opracowania, artykuły naukowe, doniesienia prasowe oraz źródła internetowe. W bibliografii znalazły się wszystkie ważniejsze pozycje poświęcone opozycji wydane w Polsce, wśród których należy wymienić zwłaszcza opracowania Zbigniewa Machelskiego, Eugeniusza Zwierzchowskiego, Stanisława Bożyka, Krzysztofa Łabędzia i Magdaleny Mikołajczyk oraz Michała Kubata. Doktorant dokonał też wnikliwej kwerendy opracowań poświęconych formacji Kukiz'15. W bibliografii oprócz pozycji polskojęzycznych znalazły się anglojęzyczne, a także pisane w języku niemieckim i włoskim. Korzystanie w literatury udokumentowano licznymi przypisami.

5. Konkluzja

Podjęty w rozprawie doktorskiej temat jest istotny z naukowego punktu widzenia, a przeprowadzone analizy w dużym stopniu nowatorskie. Pan mgr Krzysztof Matuszek legitymuje się dobrym przygotowaniem merytorycznym i metodologicznym do prowadzenia badań z zakresu nauk o polityce i administracji. Podczas pisania dysertacji wykazał się znajomością literatury z zakresu nauk politycznych, zwłaszcza teorii opozycji, polskiego systemu politycznego oraz partii politycznych, a także z zakresu polskiego prawa konstytucyjnego, a w szczególności organizacji i funkcjonowania Sejmu. Problem badawczy został poprawnie sformułowany i należycie osadzony w istniejącym dorobku teoretycznym, analizy przeprowadzone w sposób poprawny, co umożliwiło wyciągnięcie prawidłowych wniosków końcowych. Przedstawione w recenzji uwagi częściowo mają charakter polemiczny, a częściowo stanowią wskazówki do dalszych badań, które w zamierzeniu mogą pomóc w dalszym rozwoju naukowym Doktoranta.

Biorąc powyższe pod uwagę, stwierdzam, że rozprawa przedstawiona przez pana mgr Krzysztofa Matuszka pt. *Działalność opozycyjna Klubu Poselskiego Kukiz'15 w VIII kadencji Sejmu RP* stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia przez niego pracy naukowej, tym samym spełnia wymogi stawiane

pracom doktorskim określone w *Ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789), zatem – z pełnym przekonaniem – wnioskuję o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego oraz publicznej obrony.

Beata Krowczyńska-Czysta